

Numerul 37.

Oradea-mare 12/25 septembre 1904.

Anul XL

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$, de an 8. pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei

De profundis.

Pe sub dealurile Plevnei
Doarme spaima și fiorul,
Soarele-și ascunde fața
Și 'ngrozit se 'ntoarce norul
Să se ducă 'ntr'alte părți.
O, a fost acolo 'n vale
Moarte și peire-odată,
Iar amara ei cumplire
Scrisă vreme 'ndelungată
Povestî-se-va prin cărți.

Umblă mai încet cu plugul
Tu țeranule, cu grapa,
Poartă-te să dai țarina
Mai de-oparte 'ncet cu sapa
Pe colnice cu porumb, —
Poate unde scurmi pământul
Tu să vezi că iese sânge,
Plugul teu să desvălească
Vr'un voinic ce 'n groapă plânge
Sbuciumat de spezi și plumb.

Au venit din munți cu soare
Și din văi întunecate,
Au lăsat pustii acasă
Stâne și câmpii și sate.

Ș-au trecut grozavul riu.
Moarte! Tu aveai cu tine
Tot alaiul spaimii tale:
Spune tu, putut-ai, moarte,
Să oprești voiniciei 'n cale,
Să le pui mâniei frâu?

Pe sub dealuri pe la Plevna
Doarme spaima și fiorul —

Plin de grije și 'n tăcere
Se strecoară călătorul
Prin pustiu loc de-omor.
Eu me tem de-un semn, de-o șoaptă,
Căci din gropile tăcute
Vor eși cei morți cu vuet,
Sute 'n luptă iar cu sute
Repețind pierirea lor.

G. Coșbue.

Gimnaziul nostru și teatrul român.

(Urmare.)

Idea înființării unui gimnaziu român gr. or. în Brad a izvorit din inima pioasă a preoției drept mântuitoare din Zarand. „Eram trei inși : eu, Ficher (= Ioan Ficher preot în Ruda) și popa Aron (= Aron Suciu, preot în Podele) — îmi povestii odată fer. Georgiu Bogdan, preot în Brad — „și după soborul scaunului protopopesc a mai venit și Hențu de la Rișca, Comșa de la Ribița, Ioachim de la Zdrapți și mai nu știu cari. Ne 'ntâlnirăm la un păhar de vin într'una din încăperile gimnaziului, unde mai târziu a fost casina, apoi boltă (acum se află o frizierie.) Eră iarnă grea, în cășlegi, zi de joi. Ne 'ncălziam inima cu vin și alungam foamea cu cărnați. Și Franți (= Francisc Zawatzky) ținea cu noi. Un om pururea vesel și glumeț. Născut de cărciumar. Povestim una, povestim alta. Noi preoții despre școală, căci despre școale ne cetise și protopopul mai 'nainte la sobor. Franți povestii despre casele sale, cari dearseseră la 49; iar acum zac acoperite cu coceni de cucuruz și ferestrele țintuite cu doște. Sunt așezate în mijlocul comunei, dar înzădar! Totuș se vor ruina pe nimica, căci nimerii nu-i trebuiesc. Viața omului nu-i sigură de azi până mâne!... Se însenină inse fața lui Franți — Dzeu să-l ierte! —

când vorbiam de târg și aducea la „părechi“ fără a cere. Bietul om era constrins să-și vândă casa, căci copiii nu avea, iar câștiguri nu erau. Dintr'una într'alta am ajuns la ultimul: „2000 fl. și dreptul de a locui și folosi rândul de desubt (parterul) până voi trăi, eu și soția mea Elena; iar după moartea noastră, să ne pomeniți și pe noi între binefăcătorii școalei!“

2000 fl. — 5000 zloți — 6363 husoși à 33 cr. erau mulți bani pe acele vremuri, când banii erau puțini, iar institutele de credit și economii erau lucruri neuzite. Numai bocătanii aveau bani, dar n'aveau inimă, n'aveau pricepere. Ei ascundeau galbinii în pământ prin lăzi și căldări, de unde îi scoteau, spălau, uscau la soare și se închinau lor, ca egiptenii la mătă. Nu înțelegeau duhul vremii, că lumina neamului e punctul filozofului Archimedes, de la care depinde viața noastră etnică și națională.

Astfel stăteau lucrurile pe la 1860, la 12 ani de când „Deșteaptă-te Române“ desamortise barem în parte neamul nostru: ne lipsiau mijloacele materiale.

„În ziua următoare după joi, adevă vineri, — continuă părintele Bogdan — eu cu Hențu și cu Comșa din Ribița ne repezirăm la ppul Bașa, la Lunca și-i descoperirăm cele pretrecute. Onorabilul s'a bucurat și par că nu prea... se gândia la bani — mulți bani — 6363 husoși. Dar ne-a tractat și ne-a arătat câțiva cilindri de aur curat ca para focului. Apoi ne apucarăm de lucru. „Ce nu poate isprăvi unul singur-singurel — grăi N. Hențu, om bun de gură, — o să poată mai mulți, uniți în cugete, uniți în simțiri și n'tăriți prin darul Domnului, prin buna înțelegere!“

Împărțirăm preoțimea după stare și avere în trei clase, făcurăm o conseripție, pe baza căreia repartitirăm asupra fiecărui preot din tract câte 30, 40, 50 fl. la olaltă 2190 fl. (Consemnarea se află sub nr. 62 dto 10/22 martie 1861.)

Soborul tractual din 1/13 iulie 1860 sub nr. 176 întări repartiția. Astfel 52 preoți gr. or. din tractul Zarandului, dieceza Sibiului, în frunte cu ppul Bașa „pătrunși de necesitatea de a înființa niște case de școale cel puțin pentru clasele gimnaziului de jos acum de-odată, s'au determinat și invoii a contribui după putință și a cumpăra realitatea de sub nr. 395 din Brad, cu scop de a înființa un institut mai înalt de cultură și în specie un gimnaziu român gr. or. în Brad.“

Casele s'au cumpărat; contractul interimal s'a încheiat. Terminul de plătire era de doi ani. Dar cuotele nu încurgeau regulat. Unii, cari nu voiau să rămână ocăriți de alte neamuri, că s'au legat a plăti și n'au plătit (nr. 232/1861 ppresb.) se siliau și Dumnezeu le ajută; dar alții voiau să devină necredincioși făgăduinței lor, căci ei ar fi vrut, ca gimnaziul numai decât să se înființeze.

La rata I de 1000 fl. ppul Iosif Bașa trebuia să dea pe lângă cuota de 1000 fl. și un împrumut de 424 fl.

La 14 martie 1861 se tânguiă amar către M. Andreiu; iar acesta îndreptă preoțimea și poporului din Zarand un circular plin de povețe, plin de înțelepciune. Permite-ți-mi Il. adunare să reproduc numai câteva șire!

„Să cercăm toate mijloacele — grăi M. Andreiu — ca să nu ne arătăm Apostoli necredincioși

ai Domnului. Mijloacele cele mai potrivite către luminarea minților sunt două: Biserica și școala, care de și sunt două, așa sunt de tare încopciate una cu alta, încât una fără de cealaltă nu pot să reverse destulă lumină și mângăere în inima omului... am suferit și suferim și astăzi încă de lipsa de școale... De n'a fost vina noastră, ci a timpurilor celor de cruzimi, până acum, — de aci încolo cu împrejurarea timpurilor nu ne vom mai putea desvinovăți... Când am văzut, că m'a prevenit, înainte de a vedea eu un asemenea sfat și preoțimea noastră cea evlavioasă intru tot ce-i sfânt, s'a apucat de întreprinderea cea măreață a înființării unei școale mai înalte în mijlocul vostru în Brad... Primiți einștiilor preoți sfatul meu și împliniți făgăduința voastră spre cumpărarea caselor din Brad, și le prefaceți în izvor de lumină, după cum ne cere timpul de astăzi; iar celorlalți creștini, cari încă au să tragă tot acelaș folos mântuitor, le recomand ca un lucru spășitor darea de ajutor din puteri la acest lucru sfânt, ce-l văd întreprins în orl ce chip (Nr. 391/861.)

Veni într'ajutor preoțimei cu ajutoare. Astfel prețul caselor s'a achitat. La 30 martie 1864 s'a încheiat contractul definitiv, cu care ocaziune preoțimea donă, dete și cedă casele cumpărate cu drept de posesiune și proprietate exclusivă fondului școlastic gr. or., respective gimnaziului român gr. or. înființând în Brad și se invoii, ca acest drept să se intabuleze, prenoteze și ingremieze în cartea fundură pe numele fondului școlastic gr. or. respective gimnaziul român gr. or. (Nr. 47/1874 D. g.)

Astfel s'a asigurat localitatea.

Dar, după ce ai casă și masă, trebuie să te gândești, ce să pui pe masă: fondul din care să trăiești. Fondul gimnazial pentru salarisarea profesorilor, cărora să le concrezi speranța, viitorul, trebuie creat. Chestie, care a costat mult lucru, mult timp și mari jertfe.

Dar, ce nu poate singur-singurel, pot mulți împreună luminați de duhul Domnului, — de bună înțelegere.

Preliminariile de la Villafranca urmate de pacea din Zürich (1860) sunt zorile unei ere nouă: absolutismul slăbește. Împăratul la 20 octombrie 1860 cheamă popoarele Austro-Ungariei la o nouă viață. Supușii egali înaintea legii sunt chemați a îmbrăca oficii publice. Starea și nașterea nu mai împedecă pe nimeni. Precum toți erau obligați a se înrolă și a solvi contribuție, astfel toți puteau purta oficii publice, dacă aveau pregătirea culturală necesară.

Prelații Andreiu și Alexandru se împăcară. Meritul se atribue consilierului aulic Demetriu Moldovan, familie de frunte în Zarand. Astfel părintii noștri uniți în cugete, uniți în simțiri conlucra mai mulți ani împreună. Fructele bunei înțelegeri: Asociațiunea (1861), înlocuirea slovelor prin litere (1861), gimnaziul de la Năseud (1862), autonomia bisericeii gr. or. române și astfel emanciparea ei de sub ierarhia sârbească (1864), dietele din Ardeal, episcopiiile din Arad și Caransebeș și alte instituții se înființară. Instituțiuni ale căror fructe noi le gustăm.

Patenta împărătească din 26 faur 1861 făcū loc la nouă experiențe politice. Într'aceste restaurarea dirgătorilor comitatense are importanța pentru cauza ce ne preocupă.

Prin martie 1861 se reorganisă Zarandul, incorporat Ardealului. În fruntea lui ajung: I. Pipoș,

dr. Iosif Hodoș, Amos și Ioan Frâncu, G. Secula, N. Petco, Al. Șuluțiu, G. Moldovan etc. tot atâți apostoli aprinși de dorul sacru de a lucra pentru progresul zarandanilor.

Pe 8/20 octombrie s'a convocat prima congregațiune a comitatului restaurat. Ppul Iosif Bașa raportă despre starea cauzei școlare. Aminteste, că comunitățile zarandane deja la 1858 s'au declarat, că vor înființa școale confesionale pe speșele lor, și au promis spre acest scop și împrumutul național voluntar de stat de la 1854. Dar din 18 școale, între cari 15 centrale, în trei ani abia s'au înființat 5 (Brad, Cebea, Junc, Riscuța și Valeabradului). Referitor la gimnaziu — zice ppul Bașa — opiniunea mea ar fi ca împrumutul statului de la comune să se împartă nu numai precum s'a declarat la 1858 pe seama școalelor centrale, dară și pentru a Bradului acum de odată batăr ca gimnaziu confesional gr. or. cu patru clase, sau o parte din împrumutul statului să se aplice pentru acel gimnaziu, la care să se dea și sureciul de trei luni de la toate comunele... bine ar fi când toate aceste venituri s'ar adună într'una cassă, din care să se plătească atât dascălii de la școalele centrale, cât și gimnaziul din Brad, școli normali să se aredice și în Hălmagiu-Mare. În sfârșit, inclitul comitet comitatens să binevoiască a se pune 'n conțelegere cu scaunul episcopesc al diecezei noastre în privința măsurilor, care gândeste a le lua spre folosul școalelor, căci precum am înțeles din izvor sigur, Înaltul guvern a rânduit pe baza principiului al Autonomiei bisericești, ca dispozițiunile fostului ministeriu în privința școalelor să încete și ca episcopul nostru să prepare instrucțiunile școlare după judecata sa și să le aștearne spre dispozițiune mai înaltă, când se va afla de bine.

„Eu sunt convins, că dacă părerea mea nu se va incuviința, atunci se va provoca un dualism păgubitor pentru treaba școlară și partea aceea va perde lupta, care se va afla anticonstituțională.“

Destul de luminat și 'nțelepțeste grăia ppul Bașa.

Congregația adoptă inițiativa preoțimei. Mulți funcționari intrară de bună voie în șirul contribuabililor. Se obligară a solvi rate lunari, alții până vor fi în oficiu. Se decise a se pregăti un proiect pentru a înființa un gimnaziu național.

Șaguna nu credea asigurată esistența unui astfel de institut. Drept aceea nu eră mulțumit cu ce se hotărise. Iată ce scrise ppului Bașa: „Ce se atinge de un proiect de gimnaziu la Brad, Ți-spun P. C. Tale sincer convingerea mea, că adecă nime nu dorește mai înflăcărat propășirea nației noastre, ca eu; despre aceasta e dovadă viața mea întreagă. Așă dar doreș să avem și la Brad gimnaziu; dar ce gimnaziu? național? va să zică unde ori ce fel de român poate fi profesor? Eu nu sunt pentru un gimnaziu național, ci confesional... Te poftesc așă dar pe P. C. Ta, că dacă vrei gimnaziu, atunci să-l bazați pe caracter confesional de legea noastră; căci și așă afară de prea puține popoare de alte religii, Zarandul este locuit de creștinii noștri; — pregătește și preoțimea noastră întreagă și pe păr. ppop de legea noastră din Hălmagiu și decă or vrea unii altmintrenea dintre mireni, să dea toată preoțimea protest; așă să povățuieți și pe frunțașii poporului, ca pentru niște idei greșite să nu se primejduiască sfințenia bisericei noastre, pentru care și astăzi încă

suferim multe asupriri nedrepte tocmai din partea aceloră, cari poartă 'n gură, dar nu și 'n inimă frățială (Nr. cons. 41/1861 Școl.)

Șaguna și-a rostit credeul, căruia i-a ramas credincios.

Dualismul păgubitor a produs dură mai mulți ani.

Zarandenii desconsiderază până și instrucțiunea pentru învățători de la 1862, întocmită după principiile regimului și apucară pe „cale volnică și rătăcită“. A IV de la școalele capitale din Brad o prefăcură în I cl. g. „Întoarceți-ve la sistema prefiptă de regim și adoptată de biserica noastră — le scrise la 1865 (nr. 27/865). — Spune aceasta și domnilor noștri comitatensi, căci știu că dlor n'au greșit din reutate, ci din zel prea mare.“

Durere! Trecură încă ani până ce cei prea zeloși se convinsează de prevederile profetice ale M. Andreiu încât esclamau: „Șaguna n'a fost om, ci profet! Osana lui!“

În decursul dualismului s'a întemeiat fondul gimnazial.

Reprezentanții populațiunii zarandane convocați prin oficiul ppresb. dto 4/16 faur 1862 nr. 39 și 40 și oficiul de vice-comite dtu 18 faur nr. 760/862 adunați în Brad la 8/20 faur 1862, în Băița la 4 martie 1862 și în Hălmagiu la 18 martie 1862 înțelegând că preoțimea din Zarand a cumpărat casele necesari pentru gimnaziu, după ce li s'au cetit mai multe pastorale de ale M. Andreiu în cauza școalelor peste tot, și în specie a gimnaziului din Brad, cu insuflețire deamă de o cauză sântă, hotărira:

a, — ne obligăm a da împrumutul de stat din a. 1854, încât acela e proprietatea românilor, fie aceea de religiunea gr. resăriteană sau gr. catolică spre formarea unui fond solid pentru un gimnaziu gr. resăritean în Brad, și fiind că unele comunități încă în a. 1858 declarându-se înaintea fostei preturi c. r. în Baia-de-Criș, a fost merit o parte din acelaș împrumut pentru edificarea mai multor școli, ce până astăzi nu s'a întreprins, ci unele din acele școale edificându-se din alte izvoare, jurstările s'au schimbat de o parte și de alta, urcându-se interesele împrumutului încă neridicate la una sumă însemnată, aceste-și modifică declarațiunile lor din urmă și împreună cu celelalte comunități se declară într'acolo, că

b, din interesele acestui împrumut, precum și cele restante și încă neridicate, atât cele viitoare, să se repareze mai intiu casa gimnazială, încât cu începutul anului școlastic 1862/3 să se poată deschide 2 clase normale, apoi succesive dacă și încât se va putea totdeodată să se edifice și școlile populare unde și cum va afla comisiunea sau eforia școlară alegând de necesarie, inse astfel ca graduală completarea gimnaziului prin adaugerea unei clase din an în an și nici salariile profesorilor și altele necesari să nu sufere nici un detriment, inse capitalul să rămână neatins pentru fondul gimnaziului;

c, s'a ales comisiunea școlară provisorie de 74 membri;

d, s'a însărcinat comisiunea școlară a lua declarația locuitorilor de alte confesii din Brad, Criștior, Băița, Ribița, Baia-de-Criș, Hălmagiu și alte, în cari s'ar afla asemenea locuitori, ca astfel în ce măsură vor contribui spre susatinsul scop, în aceea să fie îndreptățiți a trage foloase din interesul școalelor confesionale;

e, s'a imputernicit comisiunea a efectui și colecte private;

f, s'a concretizat comisiunea școlară să administreze fondul; de președinte fu ales ppul Iosif Bașa, iar cassar Ant. Pretsch;

g, s'a concretizat comisiunea școlară să repara edificiul gimnazial, să compună statutele, să esopereze confirmarea lor, să vînculeze obligațiunile de stat și să administreze școalele.

Prin aceasta declarațiune s'a pus baza fondului gimnazial cu imprumul de stat de 58.200 fl.

(Va urmă.)

Dr. P. Opreșu.

C a r m e n.

*Arbori mici șoptesc din frunză
Sub fereastra casei tale,
Încercând c'un cânt de jale
Inima să-ți-o pătrună.*

*Ca să rumpi încet zagazul,
Ce stă dorului nainte:
Să-ți sărut pletele sfinte,
Cari umbresc frumos obrazul.*

*Și să plângem împreună
Lacrimile de durere,
Ce atât de mult le cere
Pieptul nost prins în furtună.*

*Să stropim cu ele 'n frunză,
Ca să crească mândră, mare —
Vânturi grele, vremi amare,
Pân' la ea să nu pătrună.*

*Să-ți ajungă în fereastră
Și să plângeți împreună —
Ea cântarea ei nebună,
Tu cântarea ta măiastră.*

*Să înfrângi cu ea gândirea
Înțelepților din lume,
Ca Sibylla de la Cumae
Să vrăjești întreagă firea.*

*Pân' la mine să pătrună
Nota clar' a harfei tale,
Să doresc în a mea cale
Arborii cu vrajă 'n frunză.*

*Adumbrind tăcuta casă
Și bătând lin în fereastră —
O biserică sihastră:
Tu într'ansa preuteasă!*

Z. David (Delanera.)

La școală 'n străini.

La 'nceput credeam că glumește tata, ori — în cel mai bun caz — că nu e definitiv hotărât.

E drept, l-am auzit de multe ori spunându-i mamei: „Am întins noi la năcazuri destule, așa, că și copiilor le pot ajunge. Îl dăm pe ștregarul cel mai mare la școli, apoi vom vedea ce-a mai fi cu ceștialați. Doar s'o alege ceva de el!”

Erau multe date, cari pledau pentru soliditatea acestui decis, dar mie tot nu-mi venia să cred în ducerea 'n îndeplinire a lui, din simplul motiv, că me apucau năbădăile când numai cutezam a me cugeta la școală, dar apoi când își căută sălaş în creerul meu gândul la școala de la oraș!

Dacă-aș fi știut aprecia însuflețirea bătrânului meu pentru învățătură, precum și alte motive, cari îl îndemneau la procopsirea mea, aș fi cercat a me împrietini cu grozavul gând de bună vreme. Ocazional îl auzisem eu jeluindu-se, că nu l-au iertat împrejurările să studieze, căci părinții își închiseră ochii de timpuriu și astfel deja la vârsta de 20 ani trebui să supoarte greutățile creșterii unor frați mărunți, și — de și mic cum eram — îmi cădea bine când pe urmă se mângăia cu faptul, că totuș cu ajutorul lui Dzeu și 'n urma sirguinții proprii a dus-o până acolo de-a fost pus în cinstea de-a fi luminătorul comunei natale, arătându-se pe urma muncii sale roade din belșug: feciorii la miliție se fac cel puțin „fraitări”, dacă nu „căprari”, „firări”, or chiar „strajemeșteri”; fetele, ajungând mame, își ajută pruncii la 'nvățatul cetitului, scrisului și mai ales la al rugăciunilor, iar numărul analfabeților a dispărut chiar și din șirul părechilor căsătorite înainte de 'nceperea dascăliei lui, căci ținea școală și cu adulții.

Cunoșteam datele acestea, dar de unde puteam eu deduce de-acî, că hotărîrea tatii cu — afurșita școală de la oraș va trebui să ia ființă!?

Și gluma se îngroșă cu cât trecea vremea. Cu vr'o săptămână doue înainte de 1 septembrie 1888 începe tata să stea de vorbă chiar și cu mine în chestia plecării la oraș. M'au cuprins deodată frigurile și-am pornit a plânge, de l-am pus pe gânduri pe bietul tata.

— Ce plângi, mă prostule!?! Ce te spării de școală, că n'am auzit încă să-l fi mâncat pe cineva școala!?! Ce te-a apucat? Remâi dar acasă. De astăzi ai să lapezi nădragii și cizmele. Am să-ți dau cioreci și opinci și te fac plugar. Avem noi și de plugari trebuință!

M'au speriat amenințările ăstea, dar spaima de școală îmi eră cel puțin încă odată așa de mare.

Mama a cercat să me mulcomească cu vorbe dulci: „De ce te spării, dragul mamei, de școală? N'ai tu grije, că venim noi pe la tine în toată vine-ria, așa, că n'are să-ți fie urit și-apoi te ducem în cuartir la nașe-ta și te joci cu Pati și cu Veturița, știi cum ve jucați pe-aici! Și dacă te porți bine la școală, s'alege om din tine, te faci domn mare!”

— Mami dragă, dacă numai cu școala mă fac domn, apoi nu vreau să me fac. Și să știi, că fug, când o fi să me ducă la oraș.

— Apoi știi ce, băete, mi-a zis tata într'o zi, te dăm anul ăsta la învățătorul „Iosivucă”. E numai un pas de loc de-acî, poți veni acasă și te putem căută orcând. Aici te înveți cu străinii și dascălul ăsta m'a învățat și pe mine. Vorbesc eu cu el, să

Z o i ț a.

nu ți se 'ntâmpie nici un ren. Nici nu trebuie să 'nveți, să umbli numai la școală!

În urma urmelor de voie de nevoie a trebuit să me las înduplecat, căci nu mai găsiam cusur, pentru care m'aș fi putut plânge.

Și-am plecat. Dar liniștit n'am fost până n'am fost așezat la viitoarea mea gazdă. Drumul spre oraș ducea adecă prin comuna vecină, unde — după spusa tatii — aveam să urmez la școală. Și mereu îmi da târcoale frica: „Dar dacă va da tata bieiului cailor și-om trece prin comuna asta ca gândul, oprindu-mă numai în curtea nașului!”

*

Iosif Morar învăță în clasa a doua. Și deci m'au înscris aici, fără testimoniu despre „progresul” de până-acă și fără a me mai esamina.

După ce va fi crezut bunul dascăl, fieiertat, că m'am împrietinit cu atmosfera, voi să-și câștige informații cu privire la gradul prietiniei mele cu zeița Minerva și-mi probează tăria în... gramatica românească. „Câte genuri cunosc; articol masculin, feminin; timpuri; cazuri...? Bietul de mine! De-aș fi știut începe, cumva aș fi terminat eu de bună-seamă. „Gramatică”, „genuri”, „articol”, „cazuri”... nu cred să le fi mai auzit până atunci de nume.

— Apoi numai sârguincios să fii, fătul meu, ca să pot fi și cu tine mulțumit, cum eram cu tatăl-teu! Nu-i vorbă, bine pricepusem.

Tata zisese, că nu trebuie să învăț, iar noul meu dascăl me tîmâia cu sirguința. Rugăciunile le știam — se lipiseră cu sila de mine — și de astădată am aplicat cu multă mîngăere porunca (pare-mi-se a cincina), care se 'ncepe: Cinsteste pe tatăl teu...

Preotul din comună ținea prelegeri de cant. Și începuse a proba vocea copiilor. De ce, de ce nu, nu știu, destul că eră la modă fuga de la orele dlui părinte. Am fost și eu luat de curent. Dar părintele voia cu tot prețul să me vadă. Eram singurul școlar străin și voia să-mi dea cinstea, ce compete unui... oaspe. Mi-a trimis în mai multe rânduri invitare câte prin un școlar din clasa a treia, dar nu m'am putut decide să-l onorez pe „afabilul părinte”. În sfârșit s'a hotărât el... la un pas „strategic”. Într-o zi, tocmai când să fac ultimul pas spre a eși de sub coperișul școlii și spre a o lua la fugă, ca să scap de ora de cant, de cine dau cu ochii? De domnul părinte, care fără introducere se pune în ofenzifă și me prinde tocmai de... ureche, conducându-mă în clasa a treia.

Acest plan de atac a produs momente de înaltă distracție, atât celor rătăciți prin coridor și scăpați pe ușa de la stradă, cât mai mult coriștilor, cari așteptau cu liniște deamă apariția triumfală a mea pe arenă.

— Așă, coconașule, dacă nu ne cercetezi dta, uite te aducem noi. Ia, poftim și cântă după mine!

Flaută părintelui făcând excursie prin regiunile Melodiei primaară neînșoțită de mine. În turneul al doilea i-am făcut societate. Și părintele mi-a dat să 'nțeleg, că coconiței Melodia îi va plăcea să stea de vorbă cu mine. După ce mi-a atras atențiunea, că sunt deobligat a onora cu prezența toate probele de cor și orele de cant, îmi destină locul între niște fete.

Din ziua aceasta îmi plăceau mai mult orele

părintelui decât ale învățătorului Morar, nu tocmai atât de dragul Melodiei, cât mai mult de al Nuțichii.

*

Dar afară din școală me simțiam eu acasă. Aci-mi găsiam indeletnicirile predilecte. În fiecare seară mergeam în vecini, la prietinel Iosif, să 'nvățăm. A treia oară inse am trebuit să constat, că motivul gravitațiunii mele spre Iosif este împrejurarea, că-mi plăceau poveștile și istoriile, ce se desfășurau în casa prietinelui meu în prezența celor ai casii și cu ei din partea feciorilor, cari de dragul Linții țineau... sezătoare, iar nici decum învățatul. — Și me vedeau eu drag și asta îmi da îndrăzneală, să nu lipsesc nici o seară. Pe la 9 ceasuri plecam însoțit de prietinel Iosif, de care me despărțiam totdeauna cu mîngăetoarele vorbe: „Lasă, Iosife, că mâne ne apucăm de 'nvățat până nu vin feciorii!”

În gazdă eram la niște oameni de omenie; singura scădere a lor eră, că aveau și o Nuțică. Și acest lucru — de altcum cinstit — începuse a fi nefast pentru mine, nu doară când am pornit a ne face ochi dulci cu Nuțica, ci în momentul când a aflat d-ei, că Nuțica nr. 2, vecina din cor, i-a învățat meșteșugul. Soarele prietiniei a 'nceput a apune și întunerecul isvorit în urmă-i a fost cauza multor hârjoneli, cari s'au terminat cu... bătaie formală.

O parte de mare preț a zilei eră timpul de la ieșirea de după prânz din școală până seara. Eră o iarnă numai ca ea. Gerul eră el voinicos, dar se dădea lesne 'n prietinie cu omul; zăpadă eră câtă trebuie, iar drumul de sanie pe Dealul Bisericii nu-și avea păreche. Eram flicăi tot unul și unul și o seamă de Nuțici — și nu eră altă putere pe lume în fața noastră, care să ne depărteze de maica biserică, decât... întunerecul.

Într-o zi inse il apucară toanele pe jușanul Ger și nu voiă odată cu capul, să se lase 'nduplecat de opintirile noastre de-a-i câștiga prietinia. A trebuit deci să ne hotărîm a ne pune toată munca trupească, ca or să-l imblânzim, or să-l inmuim, ca să nu ne mai poată împiedeca în petrecania noastră.

La poalele Dealului Bisericii curgea Valea-morii și eră înghețată. Dar tîlpăluale, patinele de lemn, ale noastre își abziseră serviciul. Săniile erau și mai nepunctuoase aci. Situația începuse a fi de nesuportat. În ora a unsprezecea inse în creerii unui tovarăș, care nu voiă ca Gerul să iasă de-asupra, resări o idee mîntuitoare.

Gheața eră spartă în două locuri curmeziș, rămânând în mijloc o bucată de vr'o 10—15 pași în lățime. Împrejurarea aceasta a născut în capul amintitului tovarăș ideea, care-l făcuse să sbere cât îl luă gura:

— Băeți, iacă podul lui Traian! Peste ăsta au trecut Romanii când au venit în Dacia.

— Ahaha! Pe el, băeți! Prindeți-l pe Decebal! Pe el, nu ve lăsați, să-l învățăm omenie!

În școală adecă învățătorul ne vorbise zilele acelea din istorie despre luptele lui Traian cu Decebal și băeții după oră își și aflară întrupată figura lui Decebal în tovarășul cel cu „podul lui Traian”.

Ca până ai numără 10, lupta eră în toiul ei. Eu eram Traian și purtam lupta piept la piept cu Decebal. Ceata se 'mpărțise în două tabere. Nuțicile îmbărbătau, sărind și strigând, unele pe unii, altele pe alții. Știți dvoastre, chestie de simpatie.

Și se 'nversunase bătaia. Îl prinsesem binișor pe Decebal și printr'o 'ntorsetură nefericită, alunecă și cade drept pe spate; încântul inșe nu se lasă, se ridică. Dacii turbă și se reped ca lupii. Romanii nu se 'nfrică.

Dar norocul invingerii nu s'a arătat pe nici o parte, căci în toiul ultimului și decizivului atac, podul... s'a cufundat.

Capul lui Decebel se umflase și nu eră tocmai lucru de glumă. Bătaia cu Nuțica se 'ntâmplase în aceeaș zi...

În ziua următoare s'a trezit tata cu mine acasă.

Me deprinsesem aceste câteva luni bine cu străinii, așă că ținta petrecerii mele în comuna vecină eră ajunsă.

Dionisie Stoica.

Frumusețea piciorului.

Când piciorul este bine făcut, încălțăminte nu se strică curând, iar mersul este în genere ritmic și grațios.

Piciorul cel mai încântător inșe poate să fie diformat, printr'o încălțăminte stricată sau scurtă; iar un picior urit va deveni încă și mai urit, dacă se va căută să se facă mai mic, purtând încălțăminte strimță.

Trebue să lăsăm piciorul așă cum îl avem; supundu-l la diferite torturi, îl facem să aibă defecte pe care înainte nu le avea.

Observând statuele, vedem că piciorul antic eră superb, de oare ce nici odată n'a fost strins în încălțăminte ca a noastră, ci a purtat numai sandale și brodechine fără tocuri

În timpul nostru, numai în Orient (afară de China) mai ales în Japonia, se mai găsește piciorul omenesc în toată frumusețea sa. Încălțăminte e făcută acolo tocmai după forma piciorului, ca să nu-i pricinuiască nici un reu. Acum inșe, clasa de sus din Japonia a început să adopteze încălțăminte europeană, care diformează piciorul, fiind că nu e potrivită nici cu structura lui nici cu mișcările pe cari le eșcută în mers.

Pantofli și ghetete strimțe și cu vârful ascuțite au dat naștere la o mulțime de suferințe și infirmități și au stricat și piciorul și mersul.

Iată câteva sfaturi de cochetărie sănătoasă, dar fi-vor ele ascultate?

Nu trebue nimeni să incerce a-ș face piciorul mai mic decât îl are, purtând încălțăminte strimță. De altfel un picior prea mic, chiar nu e frumos. Piciorul trebue să aibă proporții juste, adică să fie în armonie cu restul corpului.

Un picior lung și subțire este mai elegant decât unul scurt și gros. Este dar absurd să ne chinuim de geaba picioarele, perzând astfel și ușurința mersului.

Se zice că englezele și germanele au picioare așă de mari, fiind că beau multă bere. Americanele, care au adoptat și ele această beătură, au început a perde frumusețea piciorului. În țerile unde se bea vin, cum este Franția, Spania, Italia, România etc. și unde femeile sunt de altfel foarte cumpătate, piciorul feminin este foarte delicat și foarte fin.

Blăstămii cucului.

Baladă populară.

Colo 'n jos în poeniță,
Plângea d'albă copilă;
Cum plângea

Se jeluiă,
Dar nime n'o mângăia,
Numa puiu cucului,
Din vârful nucului.

Puiu cucului zicea:
„Toporaș crescut pe rit,
Nimenuia nu-i urit,
Nici în vânt,
Nici pe pământ,
Ca la puiu cucului,
Când îl lasă mama lui“.

Dar fata din graiu grăia,
Lacrimi calde când ștergea,
Lacrimi calde ca para,
Și amare ca firea:

„Cucule,
Voinicule,
Cucule,
Străinule,
Mult în lume am d'umblat,
Dar ca tine n'am aflat,
Făr' de tată,
Făr' de mamă,
Făr' de pic de neam în țară,
Făr' de mamă,
Făr' de tată,

Chiară ea picat din piatră;
Că și io,
Cucule, io,

Is străină ea și tine,
Că n'am în lume pe nime,
Is străină străinea,
Ca un pui de turturea,
Is străină, străinică,
Ca un pui de rândunică“.

Cum zicea,
Cum voroviă,
Lacrimile-o năpușdea,
De fața toată-i umplea;
Cucu estea cum vedea,
Milă mare mi-l prindea,
Și din nou mi-o întrebă:
„Spune-mi, fată, povestea
Că de ce ești străinea?”

—„Spuneți-aș cucule, spune,
Dar me tem că tu mi-i spune,
Și la unu și la altu,
Până m'a ști întreg satu,
Că io mi-am lăsat bărbatu,
Și m'am dat în drag cu altu,
Înaltu și subțirel,
Ca și tras printr'un inel,
Înaltu și frumoșel,
Frumoșel și cinășel,
De să te tot uiți la el“.

Cucu din nou îi zicea:
„Hei leliță de-i așă,
Pice-ți carnea de pe oase,
Să-ți rămână oasele,
Să te ridă cioarele,
Pice-ți carnea, ba păru,
Cum ți-ai lăsat bărbatu;
Că tu pentru-un blăstămat,
Bărbatu ți l-ai lăsat,
Cu altu 'n dragoste-ai dat;
Ți-ai lăsat bărbat cinstit,
Și te-ai dus c'un sburătit,
Și-ai lăsat,
Mândro lăsat,
Bărbat mândru 'nneunat,
Și 'n lume te-ai străinat,
Croncăni-te-ar cioarele,
Pe toate răzoarele.

Cul. de:

Theodor A. Bogdan.
învățător în Bistrița.

SALON.

Asociațiunea.

Salutăm cu cea mai viuă bucurie Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român, care în momentele când scriem aceste rânduri își ține adunarea generală în Timișoara. Progresul Asociațiunii este progresul neamului și succesul adunării sale are să fie aplaudat de tot sufletul românesc. Suntem convinși că succesul acesta va fi mare și serios, precum pretinde mărețul scop al Asociațiunii și precum ne îndreptățește a crede zelul fraților bănațeni cari primesc în mijlocul lor prima și cea mai importantă societate culturală românească!

Sperăm a putea da mai la vale informațiuni despre decursul acestei adunări. Aici prezintăm cetitorilor noștri un resumat despre starea Asociațiunii, estras din raportul comitetului central adresat acestei adunări generale.

Raportul, semnat de vicepreședintele Iosif Șterca-Șuluțiu și de primsecretarul dr. Cornel Diaconovitch, începe spunând că avântul ce l-a luat aceasta instituțiune de un deceniu încoace, de și nici pe departe nu poate satisface pretențiuni mai riguroase și cu atât mai puțin corespunde forței numerice a poporului nostru din țară, — totuși, în comparație cu trecutul Asociațiunii, remarcă un period de înaintare.

În deosebi anul trecut justifică aceasta aserțiune, căci în acest an întreprinderile cele mai importante inițiate de la 1895 încoace au luat forme mai reale și au început a aduce roade mai îmbelșugate: înființarea Muzeului, terminarea Enciclopediei Române și lucrările secțiunilor științifice-literare.

Apoi raportul face conșcut cu regret, că dl Alexandru Mocsanyi s'a retras din postul de president, în care a fost fala Asociațiunii. Comitetul nereușind să-l înduplece a-și retrage dimisiunea, propune ca adunarea generală din Timișoara să-l proclame president onorar.

Totodată comitetul central propune să se numească membri onorari dnii Parteniu Cosma și Iosif Vulcan. Primul în vederea multelor servicii importante ce a făcut Asociațiunii timp de 24 ani ca membru al comitetului central; al doile din incidentul jubileului de 40 ani al revistei sale „Familia“.

Anul trecut au murit următorii membri ai Asociațiunii: 1, membri fondatori: Iosif Tămășel paroc în Vrani, Demetriu Negrean comerciant în Beins, Victor Mocsanyi proprietar, în Nizza; 2, membri pe viață: Paul Papp protopop în Vișeu-de-sus, Petru Mioc notar în Mireina, Ilariu Muciu-Urechia protopretor emerit în Sibiu, Elie Curescu presidentul comunității de avere, Caransebeș; 3, membri ordinari: Const. P. Barcianu profesor de agricultură Orăștie, dr. Lazar Simon avocat Ciacova, Teodor Vrășmaș protopop Borgo-Prund, Zaharia Boiu asesor consistorial Sibiu, Artemiu Codarcea protopop Turda,

Sofroniu Pascu paroc Tieviniu-mare, Nic. Moldovan protopop Nocrichiu, Petru Rus preot Chiciud, D. A. Mosora inv. Seliște, George Roșculețiu locot. i. r. Panciova, George Hengye notar Ardușat, dr. Mateiu Ileni medic Rodna-veche, Aurel P. Barcianu proprietar Orăștie, Sofron Stan contabil Blaj, Ioan Groza protopop Halmagiu, Ales. Ciura protopop Abrud.

Espirând 3 ani, comitetul își depune mandatul. În privința alegerii primsecretarului, la inițiativa ședinței plenare a secțiunilor literare-științifice, comitetul a invitat pe dl dr. Cornel Diaconovitch să-și retragă dimisiunea, ceea ce dsa a și făcut.

Membrii Asociațiunii s'au urcat la 1563, din cari 83 sunt fondatori, 297 pe viață, 1208 ordinari. Cu toate aceste, zice raportul, numărul membrilor Asociațiunii până azi numai mulțămitor nu poate fi numit și în comparație cu forțele numerice, economice și intelectuale ale poporului nostru lasă încă foarte mult de dorit... An de an, peste 300 de membri, cu toate că primesc organul Asociațiunii, nu-și achită cotizațiunile nici după un respiriu de 15 luni și astfel comitetul central se vede silit a-i șterge din registrul membrilor. (Cinstiții restanțieri și aici arată că sunt o adevărată floxeră a bieteii culturii române.)

Dintre 46 despărțăminte au lucrat 40, dar din aceste 40 numai o parte, în frunte cu cele din Brașov și Timișoara, a știut să se conformeze problemelor importante ce le-au fost incredințate. În 22 despărțăminte s'au ținut 40 prelegeri populare.

Biblioteca populare, după informațiile comitetului, s'au înființat 108 în 29 despărțăminte.

Agenturi s'au inactivat 97.

Publicațiunile Asociațiunii: S'a încheiat „Enciclopedia Română“ și s'a continuat Biblioteca populară a Asociațiunii.

Întreaga avere administrată de Asociațiune la finea anului 1903 a fost K 676.313'53.

Școala civilă de fete a Asociațiunii, împreună cu internatul, au funcționat și în anul trecut în condițiuni deplin mulțămitoare. În cele 4 clase au fost înmatriculate 81, iar în cursul suplimentar 17 eleve, dintre care s'au supus la examen 95. În internat 63 eleve ale școlii civile și 7 eleve ale școlii elementare de fete.

Biblioteca la finea anului 1903 a avut 4380 opere în 6023 tomuri, 4974 broșuri și 22 harte.

Muzeul istoric și etnografic peste câteva săptămâni va fi terminat și se va putea predă destinațiunii sale. Comitetul face un apel călduros la toți Românii să contribuiască pentru înzestrarea aceluia.

Adunarea teatrului la Brad.*

Ținuturile, cari odată au adăpostit în sinul lor o sfântă treime, în mâni cu stindardul libertății, iar altă dată iluziile zdrobite ale unui suflet nemuritor, s'au cutremurat din nou, de un curent de viață. Dar cutremurul acesta n'a fost plâsmuit de un zingănit viforos de arme, — armele întrebunțate acum aci au fost armele culturii naționale, cari în timpurile noastre prețuesc mai mult decât sute de ziduri ridicate intru păzirea moșiei, decât mii de parapete încălcite, — a fost teatrul nostru național.

* Din „Luceafărul“ de la Budapesta.

În timpul din urmă, în periodul al doilea de activitate al „Societății pentru fond de teatru“ (de la 1895 începând) — constatăm cu bucurie, că Societatea se ridică văzând cu ochii și de câte ori își desfășoară stindardul în câte un ținut românesc, de atâtea ori putem însemna la răvașul vieții noastre culturale — câtă amar există — câte un luminis, ce ne deschide pe dinaintea ochilor orizonturi pline de promisiuni frumoase.

Așă au fost și serbările de la Brad. Ele ne-au dat posibilitatea să cunoaștem inima înălțată și cercul larg de vedere al fraților noștri zarandani.

Acum, când trebuie mai mult ca ori când să ne stringem rândurile sub aripele de mamă ale geniului nostru românesc, zilele de la Brad ne par un balzam pe rănilor, cari sângerează. O manifestație culturală au fost zilele de la Brad și totodată un pas înaintea spre ținta, care licurește în depărtările vieții unui neam. Deja de mai înainte eră de prevestit așă ceva :

De câte ori apare capul încăruntat al bătrânului președinte — cu căutătura scăldată 'n poezie — în mijlocul publicului nostru, de atâtea ori, ne trece un fior de entuziasm și de îmbărbătare la muncă. Astfel a fost și la adunarea de acum. Pe lângă toate cuvintele aspre, dar adevărate, rostite în cuvântarea introductivă, publicul nostru a aplaudat pe dl președinte, fiind că a știut, că tot ce a spus e tristul adevăr și prin aplauzele acestea par că a vrut să mărturisească sus și tare, că toate relele arătate se vor îndreptă spre bine, spre bucuria conducătorilor și neamului nostru întreg. Așă să ne ajute Dumnezeu !

Discursurile de deschidere de altădată au perit ca prin minune. Dl președinte a rupt ghiata care ne ținea încatușăți, tămaerile reciproce, atât de încetățenite până mai eri alaltăeri, au lipsit făcând loc unei critice sănătoase, severe și prevestitoare de bine.

Prea ne-am datat până acum să ne mândrim cu ceea ce nu avem. Acum, când discursul inaugural ne arată pe față păcatele : certurile nefolositoare din societatea noastră, invidia noastră, lipsa noastră de idealism mulțumitor, părtinirea mai mult decât slabă a literaturii și în genere a tot ce e românesc — când ni se pune în față acestora dragostea și munca desinteresată a înaintașilor noștri — lucru curios, noi aplaudăm cu toții deodată ; dovadă că simțeam deja trebuința unei astfel de confesii fățișe și că suntem hotărâți să începem cu sanarea stărilor de acum.

Dacă nici memento acesta izvorit din cea mai caldă inimă nu ne va trezi, dacă nici cuvintele spuse pe față nu ne vor deschide ochii împăinjiniți de atât amar de vreme, atunci nu mai avem dreptul la o esistență einstită, fiecare va fi îndreptățit să ne-arunce în față scăderile pe cari le vedem, le recunoaștem, dar nu vom să le îndreptăm.

Și tocmai discursul acesta ne dă ocazie să insistăm asupra unor momente, ca să ne cunoaștem cu atât mai bine greșelile și părțile bune de cari dispunem.

Ședințele, spre bucuria noastră, s'au lăsat de părțile formale sarbede și a dat loc mai larg de astădată lucrărilor incuse pentru cetire, astfel că n'am mai fost siliți să auzim stereotipul : „Fiind timpul înaintat“. Laudă dlui președinte.

În raportul comitetului pe anul trecut vedem o

activitate mai intensivă în privința spirituală a teatrului. În chestiunea celor doi stipendiați ai societății s'a deschis o discuție vie și bine motivată. Se va stabili cu mai multă precizie cercul de activitate a stipendistilor, precum și datorințele ambelor părți.

Concursul scris pentru cea mai bună piesă originală — după cum aflăm — este încă în mâinile cenzurătorilor. Așteptăm cu interes rezultatul lui, de și numărul mic al pieselor incuse, precum și unele titluri indigestibile, „Figura neagră“ sau „Lupta între cei obișduiți și obișduitori“ (uuu) — ne pun pe gânduri. Dar asta nu ne va descuraja. La un al doilea, al treilea concurs vor încurge lucruri din ce în ce mai multe și mai bune.

Biblioteca de piese românești a început să se adune din partea dlui secretar. Acesta este primul pas pentru stabilirea unui canon (registru) potrivit pentru diletanții noștri. Din toate părțile auzim plângeri din cauza lipsei de piese corespunzătoare. Chiar și acelea, cari merită să fie reprezentate, nu sunt recomandate de oameni competenți. Canonul trebuie să se facă cât mai curând. Atunci vom fi scutiți să azistăm la reprezentarea unor piese sub toată critica. D. e. piesa al cărei autor și traducător nici nu se cunosc, și în care obvin niște monstruoșități franțuzești, cu adulter, cu flagrant delict, etc., — va dispărea ca prin minune, dând loc adevăratelor opere, din cari trebuie să ne molcomim nobila pasiune a teatrului. Căci numai astfel are teatrul dreptul de a există. Numai astfel vom ajunge și noi să ne ridicăm de pe treapta cea mai de jos a teatrului, pe care ne aflăm de o grămadă de timp. Ajungând grija teatrului în mâni competente, acelea vor avea chemarea să cultive treptat gustul publicului, astfel că vom fi în stare să gustăm și piese ca „Aur“ sau altele de felul lor. Legătura dintre diletanți și Societatea de teatru va trebui să devină din ce în ce mai strinsă. Nu va trece mult și nu se va mai reprezenta nimic fără de a se fi încunoștiințat și întreg de sfaturi Societatea.

Fiind că e vorba de piesele teatrale, să vorbesc ceva și despre reprezentarea teatrală de la Brad.

La Brad s'a jucat „Aur“, dramă în patru acte de Constanța Hodoș. Eră o frumsețe de văzut. Cum s'a ridicat cortina, lumea a început să ridă. Își țineuse risul de-acasă, de când se îmbracă, de când se încălziă de gândul că merge la teatru. Așă e, de ce să n'o spunem ? O, și mult au să se mai joace drame la noi și bieții diletanți și actori mult au să se mai frământă în hohotele de ris ale publicului, până când lumea se va obișnui cu gândul că la teatru poți să te și întristezi, nu numai să rizi.

Ani de zile viitorii actori au să se izbească de această nepricepere, și multă trudă și multă răbdare și îndurare vor trebui să repună, până când publicul nostru va ajunge să se lase pătruns de vre-o nenorocire reprezentată pe scenă.

Diletanții nu aveau absolut de ris în intonațiile și întreg jocul lor, și totuș lumea ridea. Ridea fiind că-l cunoștea pe cutare și pe cutare deja de-acasă. Ce-i păasă publicului de justețea interpretării rolului, la care diletantul se străduiă s'ajungă.

Și s'a ris un act întreg și al doilea pe trei sferțuri, până în sfârșit a văzut lumea, că nu-i nimic de ris și a ascultat liniștită.

Efectul a mers gradat. Sfiala și emoția dile-

tanților de la început a dispărut odată cu risul publicului și sfârșitul actului al treilea și al patrulea au produs aproape efectul cerut de drama însăși.

Când vor mai juca încă odată diletanții de la Brad vre-o dramă, vor avea poate norocul ca lumea să nu mai riză un act și trei sferturi, ci se va mulțumi să ridă numai un act. Va fi un progres, un progres însemnat în educația noastră artistică.

Adunarea de la Brad înseamnă deci un pas înainte și în privința aceasta.

Asupra unui fapt înse vreau să mai insist la locul acesta.

Trebue să recunoaștem plini de rușine, că tinerimea universitară — care se numește cu mândrie „floarea națiunii” — a strălucit prin absența ei. Dacă o adunare ca aceasta nu este în stare să pună toiagul în mâna tinerimei noastre, atunci toate vorbele late, frumoase, sunt fraze fără noimă. Adunările „Teatrului” și „Asociațiunii” ar trebui să fie adevărate locuri de pelerinaj pentru tinerimea noastră.

Tinerimea, în care trebue să pulzeze viața noastră națională cu o putere cu atât mai mare, unde a fost ea?

Tribunele ne stau deschise, ascultătorii sunt adunați, unde sunt cei chemați?...

O dovadă, un exemplu splendid de jertfă de sine, ne-au dat zarandanii, de la care ar fi putut învăța studențimea multe.

De și populațiunea e în preajma iernei nemiloase, care promite nopți întunecate și oftări de jale, de și în nemijlocită apropiere a ars până la pământ Câmpenii, leagănul plămădirii ideilor mărețe, totuși — pentru scopul ideal al unei culturi unitare, mari, românești — zarandanii au contribuit cu dinarul și cu dragostea de frate, încât au dat o nouă dovadă despre idealismul, de care dispun acești legionari din preajma gorunului sfânt și al mormântului simplu, dar elenodiul nostru cel mai scump.¹

De aici, din apropierea moaștelor sfinte, de pe plaiurile și dealurile legendare, noi cei cari am luat parte la serbări, am plecat mai oțeliți în inimă, cu încrederea prefăcută în carne și oase, că o astfel de manifestație națională nu poate să se înăbușe de nici o putere lumească, că o astfel de abnegație e vrednică de răsplata cea mai mare — pe care să dea Dumnezeu să ne-o vedem cât mai curând.

H.

Discursul dlui I. Vulcan.

Afară de ziarele „Telegraful Român” și „Cronica”, ale căror aprețieri le-am reprodus în nr. trecut, și „Poporul Român” din Budapesta se ocupă în prim-articol de discursul de deschidere al adunării din Brad.

„Poporul Român” scrie, sub titlul pus în capul acestor rânduri, următoarele:

Suntem în pragul reformei noastre culturale. Se văd urmele acestui început, dar mai mult se

¹ Abia acum ne-am putut da seamă și despre munca desinteresată pe care au dus-o frații noștri pentru ridicarea gimnaziului național-român, care este o podoabă a noastră a tuturor.

simt. Și cei ce prevăd această reformă, această schimbare înspre bine în viața românească, sunt în curat în împrejurarea, că nu trebuie să ne închidem ochii în fața nici unei stări bolnave, nici unui reu al nostru, ci dimpotrivă datorii suntem să tăiem fără cruțare rănilor veninoase, ca să nu ne cuprindă întreg corpul, să le tăiem, căci avem trebuință de minți sănetoase în trupuri vâjnoase: — fiind că reforma, renașterea noastră va trebui să urmeze, ca o necesitate istorică.

Neobositul nostru muncitor în ogorul cultural, venerabilul președinte al Societății pentru teatru românesc, dl Iosif Vulcan, se mărginește până acuma la adunările generale ale acestei societăți, să constate numai bunele rezultate obținute pe de o parte de înșas societatea, ajunse pe alta de poporul nostru.

Discursul rostit la Brad înse trece peste cadrele celor de până acuma. Și marea importanță a acestui discurs magistral nu zace atât în faptul, că ne spune, ca un medic, tot ce e sănătos și bolnav în trupul nostru național, prescriindu-ne totodată și medicina, cât mai mult tocmai în împrejurarea, că veteranul nostru luptător s'a convins, că împrejurarile de azi permit, ca să se facă acest lucru.

Medicul nu-i spune bolnavului, că boala îi e periculoasă, iar dacă îi spune, mai întâi a trebuit să-și câștige toate datele, din cari să deducă, că pacientul e destul de tare, ca să nu înceapă a se boci în fața primejdiei, ci dimpotrivă să-și caute cu încredere remediul.

Și la locul acesta nu vreau să me ocup cu amintitul discurs, — a cărui însemnătate o știu și pot aprecia numai cei ce ca dl Vulcan îl simt, — din punctul de vedere al espunerilor lui, căci atunci ar trebui să-l citez până într'un cuvânt. L-am publicat întreg, ca cei ce simt trebuință să-l treacă prin prizma lor de a vedea — iar dacă aci insist deosebit asupra lui, o fac aceasta, voind să me ocup cu împrejurarea a doua și cea mai prețioasă, care zace în înșas rostirea, ținerea acestui discurs.

Boala românească e mare, boala noastră e primejdioasă, amenință rădăcinile pomului național cu distrugere. Și de-ar fi numai o singură boală! Dar sunt multe și toate-s îngrijitoare: lipsă de avânt sufletesc, nepăsarea, interesele personale, egoismul peste margini; pisma cu toate urmările ei; indiferența față de mișcările noastre naționale, față de literatură și pressa noastră, pentru care nu căm jertfi ceva, dar le desconsiderăm cu desevărsire.

Iată lista boalelor, de cari, din fericire, e molișită numai așa zisa „intelligență” a noastră. Dar în fața acestor periculoase boale, mângăerea ne vine fără zăbavă. S'a aflat medicul, care prevede însănătoșirea pacientului, căci l-a aflat destul de tare, ca să-i comunice primejdia.

În caz contrar, dată fiind slăbiciunea bolnavului, medicul nu află mijloc de scăpare. Și-ar fi zis: Bolnavul se va putea scoate din mulțimea asta de neajunsuri numai prin încrederea în sine, numai prin voința sa. Dar i lipsește această încredere, nu-i stăpân pe voința sa — va trebui deci să peară!

Dar bolnavul nostru, de și înnoată până 'n gât în nămolul crangenei veninoase, nu și-a pierdut credința vie în însănătoșirea sa și această credință îl va mântui.

Intelligența, clasa cultă a noastră, a suportat mărturisirea primejdioasei boale, o va învinge deci

— iar poporul e neatins încă. Și deșteptarea la viață a neamului românesc pe această temelie se va ridica.

Iată însemnătatea îndoită a discursului de la Brad, iată importanța netăgăduită a lui!

Și în asemenea împrejurări, când dl Vulcan, în estaz de fericire își încheie discursul cu cuvintele: „Oameni cu inimă mare își doresc ție, scumpul meu neam românesc!” e convins, că acești oameni cu inimă mare se vor ivi.

Și încă un cuvânt. Putea oare dl Vulcan, să-și dovedească mai sincer iubirea față de acel neam, care a manifestat atâtea simpatii din prilejul jubileului „Familiei”, decât tocmai arătându-i boala cea mai periculoasă a lui! (d. st.)

ASOCIAȚIUNEA LA TIMIȘOARA.

— Corespondență și depeșă. —

În ajunul serbărilor.

După toate semnele, adunarea generală din Timișoara a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român o să aibă un succes strălucit. Tot ce are Banatul nostru mai distins s'a pus în mișcare pentru ca să facă Asociațiunii o primire vrednică de cea mai veche și cea mai importantă societate culturală a noastră. S'au înscris oaspeți mulți și din Transilvania și părțile ungurene. Astfel cred că raportul ce am să ve fac, are să ve anunțe momente de naltă bucurie culturală națională.

De ocazdata ve trimis programul adunării generale și al festivităților ce se vor aranja cu ocaziunea aceasta.

Cauza pentru care programul nu s'a trimis până acuma ziarelor, este, că a fost peste puțină a compune concertul, căci corul din Lugoj a refuzat să participe. Astfel la concertul dat în capitala Banatului, o singură persoană reprezintă talentele artistice române bănațene. Piesele care se vor executa, afară de două la fine, aparțin toate muzicii clasice.

Pentru comoditatea publicului, care va lua parte la adunare, comitetul aranjator a instituit un birou în otelul „Principele de coroană”, unde se dau toate informațiunile și se vind biletele.

Șirul festivităților s'a început cu seara de cunoștință

care s'a ținut în 20 septembrie seara în sala mică a otelului „Principele de Coroană”, unde s'a luat cina à la carte în prezința unui public mare, care a petrecut până târziu la muzica lăutarilor.

În 21 septembrie, ziua de Stă-Marie mică, dimineața la 8, s'a ținut

serviciu divin

și chemarea Duhului Sânt în biserica gr. or. și gr. cat. română din Fabricul Timișorii.

La orele 11 s'a deschis

adunarea generală

în sala mare a otelului „Principele de Coroană”, înțesată de lume.

A prezidat dl dr. Liviu Leményi, membru al comitetului Asociațiunii, care a pronunțat un discurs bine primit.

Dl Emanuil Ungurian a felicitat adunarea în numele despărțământului Timișoara al Asociațiunii.

Dl dr. George Dobrin a rostit o caldă salutare în numele Societății pentru fond de teatru român.

Dl dr. Nicolae Oncu a salutat Asociațiunea în numele Asociațiunii din Arad pentru cultura poporului român.

Trecându-se la ordinea zilei, s'au ales comisiunile indicate în program.

Sedința primă s'a închis la ora 1.

La orele 2 a urmat

banchetul

tot în sala mare a otelului Principele de Coroană.

O masă splendidă la care au luat parte 300 de persoane.

Primul toast a fost pronunțat de președintele adunării pentru Maj. Sa regele apostolic Francisc Iosif I, ascultat în picioare de toți cei prezenți.

Seara la orele 8, în același local, un splendid

concert

dat cu binevoitorul concurs al dnei Lucia A. Cosma (sopran), al dsoarelor Adelina Piso (violină), Minerva Cosma, Marioara Dogée și Valeria Isac (pian), și al dlui Zaharie Bârsan (declamațiune) în sala mare a otelului „Principele de Coroană”.

Program :

I

1. Rubinstein : „Sonată”, pentru violină și pian, dsoara Adelina Piso.

2. Declamațiune, dl Zaharie Bârsan.

3. a, Gounod : „Ave Maria”, b, Gounod : „Serenadă”, pentru sopran, violină și pian, dna Lucia A. Cosma, dsoara Adelina Piso, dsoara Minerva Cosma.

4. a, Liszt : „Rigoletto”, b, Elinescu : „Fantasie română”, dsoara Marioara Dogée.

5. a, Grieg : „Așteptarea”, (Cântecul Solveigei), b, Meyerbeer : Aria Pagelui din opera „Hughenoții”, dna Lucia Cosma.

6. Declamațiune, dl Zaharie Bârsan.

7. a, Liszt : „Spinnerlied”, b, Lubic : „Rapsodie română”, dsoara Valeria Isac.

8. Chopin : „Polonaise brillante”, op. 3., dsoara Adelina Piso.

9. a, Dima : „Mugur, mugurel”, b, Dima : „Sub fereastră mândrei mele”, dna Lucia A. Cosma.

10. Declamațiune, dl Zaharie Bârsan.

Acompaniarea la pian : Dsoara Minerva Cosma.

Lume imensă, în care s'a remarcat generalul Schwitzer cu mai mulți oficeri superiori.

Succesul a fost complet.

Sedința a doua

s'a ținut în 22 l. c. dimineața la orele 10, asistând și la aceasta un public frumos.

S'a ascultat rapoartele comisiunilor. Din aceste relevăm următoarele :

Dl dr. Alesandru Mocsonyi a fost proclamat președinte onorar; membri onorari pe viață dnii Parteniu Cosma și Iosif Vulcan.

A produs mare bucurie raportul comisiunii pentru înscriere de membri noi, arătând că s'au încasat de la membri noi și vechi 5540 coroane.

S'a votat mulțămită comitetului și absolutur cassarului.

Locul viitoareii adunări generale nu s'a fixat, căci n'a sosit nici o invitațiune. S'a însărcinat co-

mitetul să aleagă un loc potrivit și să se pună în legătură cu inteligența română de acolo.

Espirând mandatul, s'a ales noul comitet în frunte cu dl Iosif Șterea Șuluțiu ca președinte și dl dr. At. Marienescu ca vicepreședinte.

În fine președintele încheie adunarea mulțămînd pentru buna primire și exprimând regretul său că episcopii români nu iau parte la adunările noastre culturale.

După miiazăzi la orele 4 a urmat

ședința festivă

a secțiunilor științifice-literare ale Asociațiunii.

S'au ținut 2 conferințe: dl dr. *Iosif Blaga* despre estetică; prof. dr. *Popovici* despre dialectele limbii române.

Șirul serbărilor se va încheia seara la 9 prin

balul

care se va da în aceeaș sală și care de sigur are să fie admirabil.

*

După închiderea adunării generale, prezidiul a felicitat pe dnii Moesonyi, Cosma și Vulcan la distincțiunea ce li s'a făcut.

Lui Iosif Vulcan i-a trimis următoarea depeșă: „Vă felicităm la alegerea de membru onorar al Asociațiunii. *Prezidiul adunării*“.

Adresatul a răspuns numai decăt:

„Mulțumită omagială pentru onoarea ce mi s'a făcut. *Iosif Vulcan*“.

TEATRU ȘI MUZICĂ.

Reuniunea română de cântări și muzică din *Recița-montană* aranjează cu binevoitorul concurs al dsoarei *Marioara Henn*, membră activă la reuniunea „*Resiczaer Gesangverein*“, al dlui *Géza Feszler* absolvent al academei de muzică din Budapesta și al dlui *Anton Pavelka* șeful capelei montanistice din loc, duminică la 25 septembrie 1904 n. în sala otelului „*Klemens*“ un concert. Venitul curat este destinat fondului flamurei. Dirigent: dl *Iosif Velcean*. Program. 1. *Gordigiani-Vidu*: „*Fetița din Toscana*“ cor mixt. 2. *Costescu-Radulescu*: „*Urare*“ cor mixt cu acompaniament de orchestră. 3. *K. R. Karasz*: „*Ilustrațiune Română*“ fantazie briliantă despre teme naționale pentru piano, executată de dl *G. Fessler*. 4. *Vidu-Radulescu*: „*Resunetul Ardealului*“ cor mixt cu solo de mezzo-sopran și acompaniament de orchestră. 5. *Vidu*: „*Pui de lei*“ cor mixt cu acompaniament de orchestră. 6. *Spacovici*: „*Hora Dobrogeană*“ cor mixt cu acompaniament de orchestră. 7. *Borsay*: „*Flori, cântări și dragoste*“ cor mixt cu acompaniament de orchestră. 8. *Hübsch*: „*Airs Roumains*“ fantazie și variațiuni din arii române pentru violină, executate de dl *A. Pavelka*. Acompaniamentul la piano susținut de dsoara *M. Henn*. 9. *Vidu*: „*Ștefan și Dunărea*“ cor mixt cu soli de sopran și tenor și acompaniament de orchestră. 10. *Musicescu*: „*Marș...*“ cor mixt cu acompaniament de orchestră. Dans. Acompaniamentul de orchestră e susținut de capela montanistică din loc.

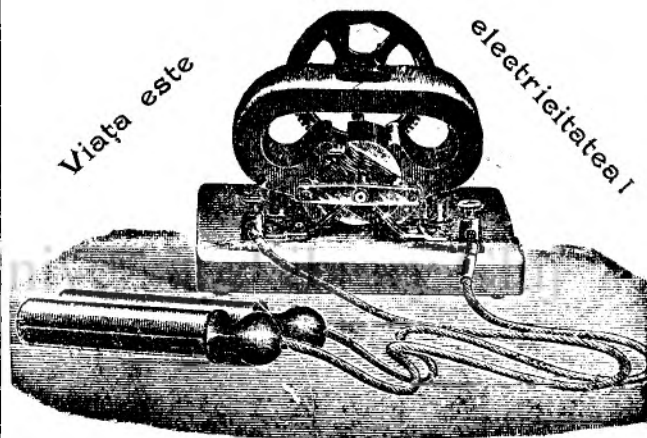
Concert și teatru în *Bucium-Șasa*. Reuniunea femeilor române din *Bucium-Șasa* a aranjat în duminică trecută concert și reprezentație teatrală. Program: I. Concert. 1, *Mugurel*: „*În temeiul codrului*“

poezie de *Eminescu*, cor mixt. 2, *Ganea*: „*De ce pângi tu codrule*“, doină, cântată de *V. Macaveiu*, poezie de *Traian H. Pop*. 3, *Ganea*: „*Triumful amorului*“, baladă de *Aricescu*, cu soluri de sopran și bariton, cor mixt. 4, *Mugurel*: „*La fântâna din răzor*“, poezie populară, cor mixt. II. „*Cinel-Cinel*“, comedie într'un act de *V. Alecsandri*. După producțiune dans.

Teatru în *Zernești*. Tinerimea română din *Zernești* a dat în 15/28 august o reprezentație teatrală. Corul a cântat câteva piese, apoi a urmat o declamațiune și s'au jucat „*Herșeu boccegiul*“ monolog de *Vasile Alecsandri* și „*Legea pentru bețivi*“ comedie de un autor necunoscut. Piesa, de și slabă, căci n'are acțiune, e scrisă pe înțelesul tuturor și combate vițiul beției.

Proprietar, redactor răspunzător și editor
IOSIF VULCAN. (STRADA ALDÁS NR. 14/296 b.)

Reînoirea și lungirea vieții cu
„**Electrophor**“-ul original de America.
Instrument medical electric vindecător, pentru
folosință privată.

Atrag atențiunea oamenilor cari pătinesc de morburi și sunt slabi, asupra acestui instrument de electricitate și le dau sfatul ca să-l folosească pentru că: **Electrophor**-ul întărește nervii, reînnoește sângele, ne redă mințea și simțirile agerite. Asigură lucrarea regulată a sângelui și nervilor și ne scutește de toate boalele.

Dr. *Bourg*, vestitul profesor de la facultatea de medicină din Paris astfel s'a declarat despre „**Electrophor**“: Nu numai mătrecile, reuma, sgârceiurile, nervii și asthma au vindecat-o, acolo unde știința medicilor n'a mai putut ajuta, ei și boalele de nervi, durerile de cap, colica, sunetul urechilor, nedormirea, hipocondria, dar mai cu seamă au vindecat în mod minunat stricturile și vinele de aur în vre-o câteva zile, ba în multe cazuri în câteva ceasuri.

Boalele femești dau aproape vindecare sigură. Ba chiar și femeile în stare binecuvântată îl pot folosi cu succes bun.

Nu se strică!

Ține pe vecie!

Costă coroane 10.—

Costă coroane 20.—

Un aparat mai mic pentru oameni mai slabi.

Un aparat întreg pentru vindecarea boalelor învechite.

Trimitându-se bani înainte ori cu rambursă le espedează îndată reprezentantul din Europa al firmei „**Elektrophor Co. Limited**“.

Auffenberg József

(6-12) **Budapest, Huszár-uteza 6.**